

Čas přípravy
45 minut

Čas realizace
2 hodiny

Prostor
klubovna/příroda

Roční období
jaro–podzim

Počet účastníků
libovolný

Věková kategorie
3.–4. třída/9–10 let

STROMY, KEŘE, BYLINY

Obecný cíl:

Rozvoj těchto kompetencí: k učení, pracovní, sociální a personální.

Konkrétní cíl:

Poznávání přírodnin.

Motivace:

Víte, jaké stromy rostou ve vašem okolí? Jaké květiny kvetou na trávníku? Vydáme se na putování přírodou. Určitě to nebude cesta jednoduchá, musíme prokázat dobré znalosti, abychom se dostali až k cíli. Přírodu můžeme pozorovat všemi smysly.

Potřeby:

Pracovní listy, obrázky různých rostlin (třeba z kalendářů, omalovánek, časopisů...) a jejich názvy na kartičkách, pastelky, fixy, případně připravená tabulka na balicím papíře, vylišované nebo čerstvé listy stromů (i jehlice jehličnatých) případně jejich obrázky, vzorky přírodnin na kimovku, šátek, jemný balicí papír, rudka nebo uhel či měkké voskovky, papíry a tužky, případně atlasy a klíče.

Tento metodický list má k dispozici pracovní listy P5A, P5B, P5C (místo P5B mohou děti použít pracovní listy P14A a P14B, pokud je již plnily).

Provedení:

Činnost zahájíme jednoduchou obdobou hry „kompot“. Vedoucí vyzve děti, aby se usadily na židličky do kruhu čelem k sobě. Přidělí dětem jména – vybereme názvy dvou jehličnatých a dvou listnatých stromů. (Předem stanovíme délku hry – například na 10 kol.) Jeden hráč si stoupne do středu. Tento hráč zahajuje hru – podle pokynů si ostatní mění místa. Úkolem hráče stojícího ve středu je usadit se na uvolněnou židličku, když si hráči mění místa. Kdo zůstane stát, stává se vyvolávacem. Vyvolávat můžeme například „Vysazují dubový les“ – místo si mění duby, „Vysazují smíšený les“ – mění se všichni apod. Vedoucí se do hry nezapojuje, sleduje děti, může zasáhnout při nevhodných projevech. Po ukončení hry necháme děti sedět v kruhu, klidnější část zahájíme besedou o rostlinách. Vedoucí řídí diskusi – „Jaké stromy znáte? Pěstujete doma nějaké stromy? Jaké květiny máte doma, na balkoně? Čím se liší? Proč je pěstujeme?“ Vedoucí děti rozdělí do skupin, každá skupina dostane sadu obrázků a názvů rostlin. „Podívejte se na obrázky a pokuste se je správně přiřadit k názvům.“ Dětem ponecháme čas na splnění úkolu. Potom ve skupinách řízených instruktorem či vedoucím mluvíme s dětmi o obrázcích, pokoušíme se o třídění rostlin. „Jsou na všech obrázcích stromy? Jaké houby máte na obrázcích? Které houby jsou jedovaté? Které můžete jíst? Co má strom, ale nemá to keř?“ apod. Ve druhé části si děti vylosují 2–3 listy stromů, tyto se pokusí správně přiřadit k obrázkům stromu. Se svým řešením pak seznámí ostatní děti. Pokud máme prostorové podmínky, můžeme z obrázků a listů zhotovit třeba nástěnku. Pak vedoucí rozdá pracovní listy – pracovní list A je vhodný pro děti menší, listy B a C pro starší děti – a vyzve děti ke splnění úkolů na pracovním listě. Dětem dáme na výběr: „Můžete pracovat samostatně nebo ve spolupráci s kamarádem!“ Ponecháme čas na řešení. S mladšími dětmi může instruktor do předem připravené tabulky společně plnit druhý úkol – děti se střídají v barevném označování. Instruktor plnění úkolu moderuje, můžeme si zopakovat jednotlivé pojmy. („Je jablonoň bylina nebo dřevina? Je tento strom jehličnatý?...“) Zároveň hledáme odpověď i na třetí a čtvrtý úkol. Kresbu stromu a keře necháme na dobrovolnosti dětí. Dbáme na zapojení všech dětí. Výstupem by mělo být vysvětlení rozdílu bylina x dřevina, strom x keř. U dětí starších si po uplynutí časového limitu vzájemně pomůžeme doplnit to, co jsme nevěděli. Vysvětlíme dětem pojem list – u jehličnatého stromu jsou to jehlice, můžeme zopakovat rozdíl mezi dřevinou a bylinou, stonky bylin apod.

Plnění úkolů bude pro děti různě časově náročné, mějte proto po ruce nějaké tematické puzzle, skladačku. V další části si můžeme zahrát jednoduchou kimovku. Vedoucí či instruktor předem připraví „pod šátek“ různé vzorky – větvičku, šišku, list, kůru... Můžeme využít doporučeného seznamu – přiložen u metodiky PL, můžeme jej rozšířit o běžně rostoucí přírodniny z našeho okolí. Vedoucí vyzve děti, aby se seskupily kolem něho: „Mějte oči otevřené a zkuste si zapamatovat co nejvíce přírodnin!“ Pak odkryje šátek a nechá děti asi minutu pozorovat ukryté věci, znovu je přikryje a vyzve děti (skupinky dětí), aby se pokusily co nejvíce věcí zapsat. Už při společné kontrole zjistíme, že některé děti budou ukryté přírodniny pouze pojmenovávat – např. list, větvička..., jiné určovat – list dubu, větvička smrku... Oboje bereme jako správné řešení, nejde o výkon, ale o navození atmosféry. V průběhu kontroly vedeme děti ke srovnávání např. velikosti listů, barvy a případně i vůně dřeva, struktury kůry, stonků bylin... Některé byliny a dřeviny můžeme vyhledat v klíčích či atlasech – přečíst si o nich. Zatím instruktor v blízkém okolí našeho stanoviště označí číslicí několik přírodnin. Následně rozdá vedoucí dětem papíry a vyzve je, aby se pokusily přírodniny vyhledat a správně je určit. Řešení zapíší na svůj papír. Můžeme vyhodnotit – určit nejúspěšnějšího. Po zhodnocení vyzveme děti, aby si vzaly kousek balicího papíru a rudku (uhel, měkkou voskovku). „Za své snažení si zasloužíte odměnu,

odnesete si kousek stromu s sebou.“ Technikou frotáže si každé dítě nakreslí otisk kůry vybraného stromu. Tyto otisky si může vložit mezi své věci. (V případě kresby rudkou či uhlem je vhodné obrázky fixovat.)

Tato aktivita přibližuje Ideály Pionýra: Poznání a Příroda. Aktivitou lze navázat na akci Pionýrská stezka.

Přístup k dětem se specifickými vzdělávacími potřebami:

V první části činnosti je třeba věnovat pozornost dětem s ADHD, neboť tyto děti budou velmi aktivní a mohou reagovat neadekvátně situaci (mohou si měnit místa vždy, při každém vyvolávání stromů). Je důležité si tyto děti „ohlídat“. Při dalších činnostech je třeba, abychom jednotlivé úkoly rozdělili na dílčí úkoly. Zvláště je to vhodné u dětí s LMP (lehké mentální postižení), potřebují ke své činnosti strukturu a řád. Určitě budou potřebovat dopomoc při řešení úkolů v pracovních listech. U dětí s ADHD doporučuji pracovní listy zkrátit (vybrat jen některé úkoly). U dětí s poruchou pozornosti a koncentrovanosti, tedy LMD či ADHD je třeba, aby při hře (kimovka) byl brán zřetel na tyto poruchy. Při Kimově hře je třeba vybrat menší počet věcí, pokud jich tam bude deset a více, dítě ztrácí motivaci a už předem odhadne svůj neúspěch. V tomto případě jde pak o demotivaci a té bychom se měli vyvarovat. Při písemných odpovědích k této hře je třeba, aby děti s poruchou dysortografie nemusely psát odpovědi samy, ale diktovaly je vedoucímu nebo instruktorovi. Při psaní by docházelo k chybám – přesmyčkám, byla by třeba delší časová dotace a při soustředění na psaní by docházelo k zapomínání konkrétních věcí. U práce s literaturou (atlasy, klíče...) je nutné věnovat pozornost dětem s vývojovou poruchou dyslexie – záměna hlásek, přesmyky slabik, malá míra porozumění textu, nízká úroveň reprodukce přečteného textu, delší časová dotace na čtení.

Pozor na:

- V případě, že děti nikdy neřešily podobné hříčky se slovy, musíme jim řešení ukázat na příkladu před zahájením práce na pracovních listech.
- Některé dítě nebude chtít svůj obrázek oblíbeného stromu ostatním ukázat, nenutíme jej k tomu. Protože je část činnosti plánována venku, je dobré využít vhodného počasí. Předem děti upozorníme na správné oblečení a obutí, nezaškodí poučení o bezpečnosti.
- Je možné dle podmínek jako motivační činnost využít frotáž a hru „kompot“ zařadit jako závěrečnou. Můžeme využít: frotáž: jde o přenášení otisku reliéfní struktury podložky měkkou tužkou na papír. (Kousek balicího papíru položíme na kmen stromu, přidržíme ho a jemně přejíždíme po papíře rudkou, uhlem či voskovkou, až vznikne „otisk kůry“. U jednoho kmene může souběžně pracovat i více dětí, vznikají otisky různých částí kmene.)

Moje poznámky:

Příloha:

Minimální seznam doporučených rostlin k určování

- Borovice lesní
- Smrk ztepilý
- Jedle bělokorá
- Modřín opadavý
- Dub letní
- Buk lesní
- Lípa srdčitá
- Bříza bradavičnatá
- Heřmánek pravý
- Prvosenka jarní – petrklíč
- Hřib smrkový
- Klouzek sličný
- Violka lesní – maceška
- Žampion polní
- Muchomůrka zelená
- Smetanka lékařská – pampeliška

Řešení pro vedoucí k metodickému listu P5A

I. Vylušti názvy dřevin a bylin, napiš je

ŇOLBAJ	Jabloň	BOR - - - - E	Borovice
KENÁMŘEH	Heřmánek	VIO - - A	Violka
ELDEJ	Jedle	SM - K	Smrk
BUD	Dub	TŘ - - - Ň	Třešeň
NÍŘDOM	Modřín	L - - A	Lípa
AKŠILEPMAP	Pampeliška	B - - ZA	Bříza
KUB	Buk	PET - - - ÍČ	Petrklíč

II. Označ barevně:

- jehličnaté stromy zeleně
- listnaté stromy žlutě
- byliny červeně

Po dětech nevyžadujeme celé jméno (rodové i druhové), upozorníme na více názvů pro jednu rostlinu (např. prvosenka jarní – petrklíč...).

Zopakujeme rozdíl mezi bylinami a dřevinami.

III. Najdeš mezi nimi dva ovocné stromy? Víš, jaké ovoce nám dávají?

Najít stromy nebude asi problém, je vhodné upozornit na „názvosloví“ – jiný název stromu a jiný plodu např. na jabloni rostou jablka, na hrušni zase hrušky, na broskvoni broskve apod.

IV. Nakresli strom a keř. Dovedeš říct, v čem se od sebe liší? Začneme rozlišením podle připravených obrázků. Odpovědi nemusí být jednoznačné. Výstupem by mělo být vysvětlení dřevnatého stonku – kmene, který mají stromy.

(Tady můžeme zopakovat i rozdíl mezi bylinami a dřevinami.) - Některé děti mohou rozlišovat podle druhu na listnatý x jehličnatý, ale také např. na velký a malý...

Řešení pro vedoucí k metodickému listu P5B,C:

ŇOLBAJ	Jabloň	KALÍS	Líska
NEMČEJ	Ječmen	DŘÍNMO	Modřín
VAREZ	Zerav	CEVIROBO	Borovice
NANIJ	Jinan	NALIKA	Kalina
HOLH	Hloh	RKSM	Smrk
NASAJ	Jasan	POLTO	Topol
CEVOLAJ	Jalovec	TANPLA	Platan
UJET	Tůje		
SIT	Tis		

Dovedeš tyto přírodniny správně rozdělit? Zkus to! Označ barevně přímo v křížovkách (řešení označeno v křížovkách):
 -zeleně – všechny jehličnaté stromy -modře – všechny jehličnaté keře -žlutě – všechny listnaté stromy -červeně –
 všechny listnaté keře (Problém může vzniknout se zařazením jinanu – „jinan dvoulaločný“ neboli „ginkgo biloba“,
 je skutečně jehličnanem – opadavý jehličnan; možná právě pomocí tohoto stromu resp. jeho listů můžeme dětem
 vysvětlit, že jehlice jehličnanů jsou vlastně „také“ listy, jen mají jiný tvar, ale to mají přece i ostatní stromy...) Označil
 jsi všechny řádky? Napiš název přírodniny, kterou jsi nezařadil – měla by ti zbýt jen jedna! „Ječmen“ – není dřevina,
 ale bylina (nedřevnatý stonek – stéblo; můžeme zopakovat i další druhy nedřevnatých stonků – lodyha, stvol – jejich
 rozdíly). Vysvětli, proč! Ověř si svou odpověď! *Označ si každé třetí písmeno a zprávu přečti.

(Ječmen patří mezi byliny, nemá dřevnatý stonek.)

Moje poznámky: